

Godīgā tirdzniecība un atbildīgs patēriņš

Zaļā brīvība

Mārupes novada Zaļais festivāls 2022

Ariana Apine

Biedrība "Zaļā brīvība"

**MĒS IZVĒLAMIES
GODĪGO
TIRDZNIECĪBU**

Šodien pastāstīšu

- Par galvenajiem izaicinājumiem piegādes ķēdēs un mūsu izvēles nozīmi;
- Kas ir Godīgā tirdzniecība un ko tā risina?
- Kā radās Godīgā tirdzniecība un kāpēc par to ir svarīgi runāt?
- Godīgās tirdzniecības principi un marķējumi;
- Godīgās tirdzniecības produkti;
- Ko mēs katrs varam darīt, lai palīdzētu mazajiem lauksaimniekiem un strādniekiem attīstības valstīs?

“ Viens no svarīgākajiem pirkuma izvēli ietekmējošiem faktoriem ir kļuvis tā veselīgums un draudzīgums dabai. Pasaulē un arvien vairāk arī Latvijā patērētāji uzdod jautājumus: kā šis produkts ietekmē manu un manu apkārtējo veselību? Kā tas ietekmē vidi, kurā dzīvoju? Vai iepakojums ir pārstrādājams, vai tas neatstās graujošas sekas dabā?

Taču var uzdot arī vēl citus jautājumus. Kā šis produkts ir iegūts un izgatavots? Vai, to gatavojot, nav izmantots bērnu darbs? Vai strādnieki, kas nodarbināti, piemēram, tējas plantācijās saņem godīgu samaksu par savu darbu?

Situācija ražošanas piegādes ķēdēs

- Joprojām lauksaimnieki un strādnieki attīstības valstīs **ne vienmēr saņem taisnīgu atlīdzību par savu darbu.** Samaksa par izaudzēto reizēm parasti ir tik maza, ka nespēj ražošanas izmaksas un nevar nodrošināt cilvēku iztiku. Lielākā daļa peļņas nonāk dažādiem starpniekiem un izplatītājiem.
- Pēc pēdējiem Starptautiskās Darba organizācijas (ILO) datiem šobrīd **pasaulē ir vairāk kā 40 miljoniem cilvēku, kuri ir pakļauti mūsdienu verdzībai.** Šī problēma neaprobežojas tikai ar kādu konkrētu reģionu vai nozari: šī netaisnība ietekmē gandrīz visas piegādes ķēdes visā pasaulē.

Galvenās problēmas, ko risina Godīgā tirdzniecība

- **Cilvēktiesību pārkāpumi** - darbs smagos un necilvēcīgos apstākļos, diskriminācija, bērnu darbs, darba tiesību un drošība neievērošana;
- **Vides standartu neievērošana** - pesticīdu lietošana, dabas daudzveidības samazināšanās, mežu izrciršana;
- **Ekstrēma nabadzība** - nesamērīgi mazs atalgojums, kas nenodrošina iztikas minimumu, piespiedu darbs.

Piemēram

- Peru kafijas un banānu audzētāji, Filipīnu cukurniedru audzētāji, Rumānijas apģērbu ražotāji vai Taivānas sportu apavu ražotāji, kuri strādā labi pazīstamu korporāciju preču zīmju ražotnēs, nesaņem atbilstošu samaksu par veikto darbu.
- Zemnieki, kurus noslogo parādi un nabadzība attīstības valstīs, ir spiesti strādāt vidi degradējošās plantācijās par ļoti zemu atalgojumu.
- Tie ražotāji, kuriem pieder nelieli zemes gabali, bieži ir izolēti no tirgus un ir spiesti pārdot savu preci starpniekiem par ražošanas izmaksām neatbilstošu cenu.
- Strādnieki ir pakļauti bīstamiem un veselībai kaitīgiem darba apstākļiem ražotnēs, bailēm par savu nākotni un saņem darba algu, kas ir krietni zemāka par iztikas minimumu.

Tāpēc

Kad domājam par atbildīgu patēriņu, tam būtu jāiekļauj ne tikai vides apsvērumus, bet arī sociālos un cilvēktiesību aspektus.

Kāpēc runāt par Godīgo tirdzniecību?

Par Godīgo tirdzniecību jeb atbildīgu patēriņu kā ideju ir būtiski runāt, jo pastāv izteikta nevienlīdzība resursu sadalījumā starp attīstītajām un attīstības valstīm.

Atbilstoša atlīdzība, drošība un veselīgi darba apstākļi ražošanas ķēdēs attīstības valstīs vienmēr bijuši un joprojām ir degošs jautājums. Nav noslēpums, ka lielas korporācijas izmanto attīstības valstīs nepilnvērtīgos vai neesošos vietējos darba tirgus regulējošos likumus, gūstot milzīgu peļņu no saviem produktiem, bet darbaspēkam un valstij, kurā darbojas, atstāj grašus.

Kas ir Godīgā tirdzniecība?

Godīgā tirdzniecība ir alternatīva tirdzniecības sistēma, kuras pamatā ir ilgtspējīga attīstība un kas balstās uz Godīgas tirdzniecības principiem un nodrošina to, ka ražotājiem un audzētājiem attīstības valstīs tiek samaksāta godīga atlīdzība par darbu, tiek nodrošināti cienpilni darba apstākļi, netiek izmantots piespiedu vai bērnu darbs, piegādes ķēdes ir pārskatāmas un izsekojamas, ir samazināts starpnieku skaits, tiek ievēroti vides aizsardzības standarti, kā arī tiek atvēlēti līdzekļi vietējās kopienas attīstībai.

Kā radās Godīgā tirdzniecība?

Godīgā tirdzniecība (Fair Trade) ir kustība, kas iesākās 20. gadsimta vidū, kad vairākas nevalstiskas organizācijas ASV sāka veidot godīgās tirdzniecības piegādes ķēdes – sāka pārdot Āfrikas, Dienvidamerikas un citu nabadzīgo valstu iedzīvotāju ražotos rokdarbus nelielos veikaliņos ASV, un nodrošināja, ka cilvēki, kas darināja šos rokdarbus, saņēma par tiem lielāko daļu vai visus no gūtajiem ienākumiem.

Ar laiku šādi veikali, saukti par Pasaules veikaliem vai Godīgās tirdzniecības veikaliem, kļuva populāri un izplatījās pa visu pasauli. Nodibinājās arī godīgās tirdzniecības organizācijas, kuru mērķis ir sniegt dažāda veida palīdzību un atbalstu nabadzīgiem ražotājiem no ekonomiski vai politiski nestabilām valstīm, sevišķi dienvidos.

Godīgās tirdzniecības principi

1. Ilgttermiņa tirdzniecības līgumi.
2. Godīga atlīdzība.
3. Nē bērnu darbam, piespiedu darbam.
4. Nē diskriminācijai.
5. Darba tiesības.
6. Demokrātiska un caurspīdīga darba organizācija.
7. Darba drošība.
8. Godīgas tirdzniecības popularizēšana.
9. Ieguldījumi sabiedrībai nepieciešamos projektos.
10. Vides ilgtspēja.

Godīgās tirdzniecības marķējumi

Godīgās tirdzniecības marķējumi ir viens no mehānismiem kā mazināt nevienlīdzību produktu piegādes ķēdēs.

Godīgās tirdzniecības garantētā cena un prēmija

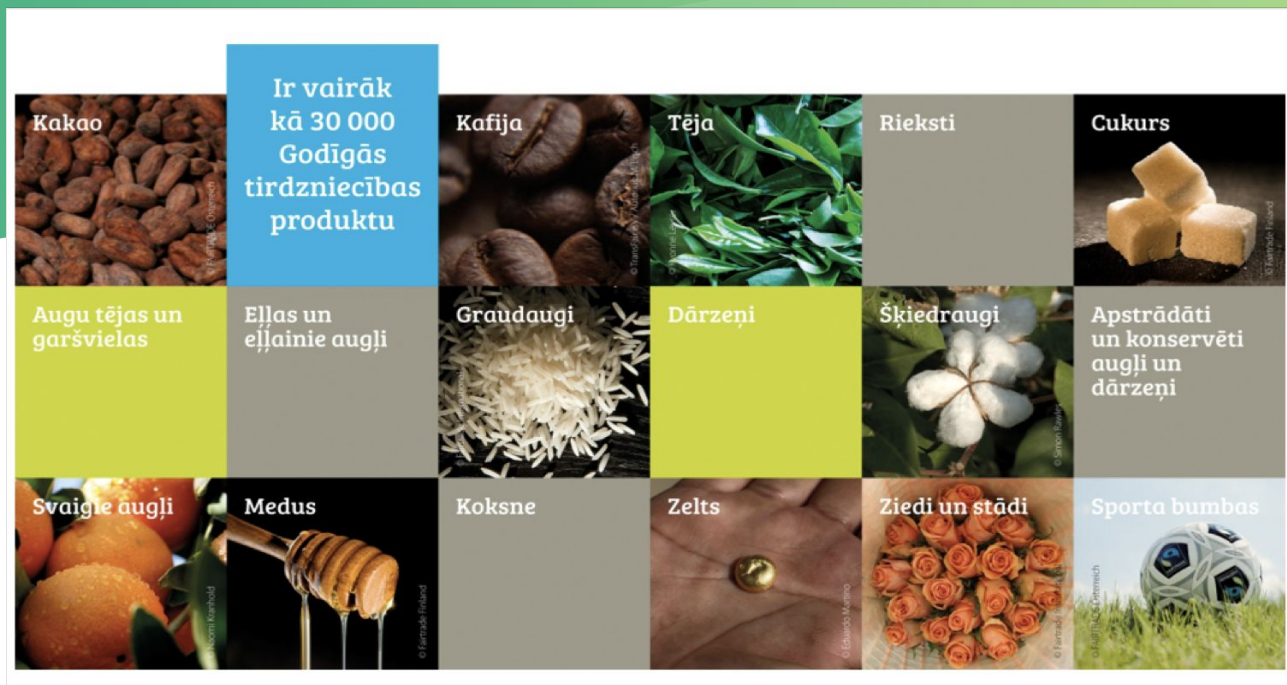

Godīgās tirdzniecības lauksaimnieki par savām precēm saņem samaksu, kas nav mazāka par Godīgās tirdzniecības garantēto cenu neatkarīgi no tirgus cenu svārstībām. Garantētā maksa ir konkrēta cena par konkrētu preces vai izejvielas daudzumu, kas sedz ražošanas izmaksas un nodrošina pietiekamus iztikas līdzekļus.

Kā arī saņem papildus maksājumu, Godīgās tirdzniecības prēmiju, kuru izmanto sociālai, vides un ekonomiskai attīstībai savā kopienā, piemēram, skolu un slimnīcu būvniecībai.

Visizplatītākie no attīstības valstīm Eiropas Savienībā importētie produkti, uz kuriem var būt atbildīgas vai ētiskas tirdzniecības marķējums, ir kafija, tēja, cukurs, šokolāde un citi saldumi, rīsi, augļi un citi pārtikas produkti, kā arī vīnu, zeltu un kokvilnu.

Savukārt, Latvijā vispopulārākie godīgās tirdzniecības produkti ir šokolāde un tās izstrādājumi, tēja, kafija, kakao, cukurs un saldinātāji.

Godīgās tirdzniecības produkti

30 000

Starptautiskajā tirgū pašlaik ir apmēram 30 000 dažādu Godīgās tirdzniecības produktu.

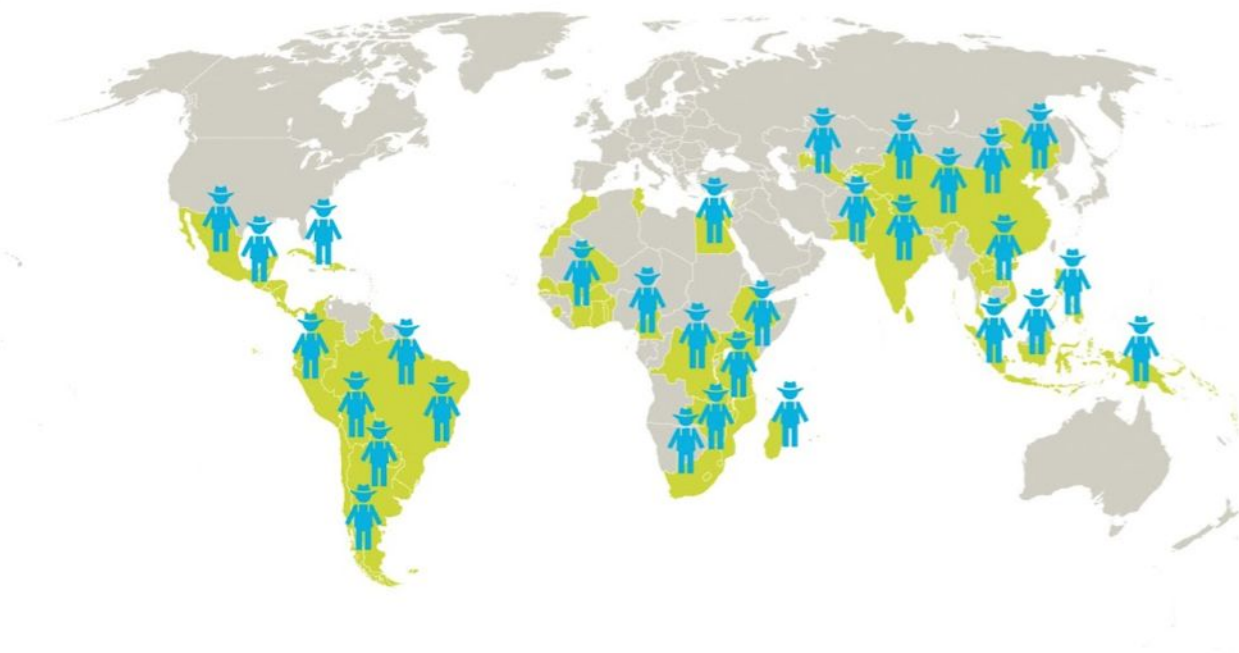
420

Latvijā ir vairāk kā 420 dažādi individuāli produkti no ap 67 zīmoliem

10%

Godīgās tirdzniecības produktu apgrozījums gadā Latvijā pieaug vidēji ap

Lielākā daļa Godīgās tirdzniecības ražotāju atrodas Āfrikā,
Latīņamerikā, Karību salās, Āzijā un Okeānijā.

Kakao

Kakao nodrošina iztiku 14 miljoniem laukstrādnieku un viņu ģimenēm.

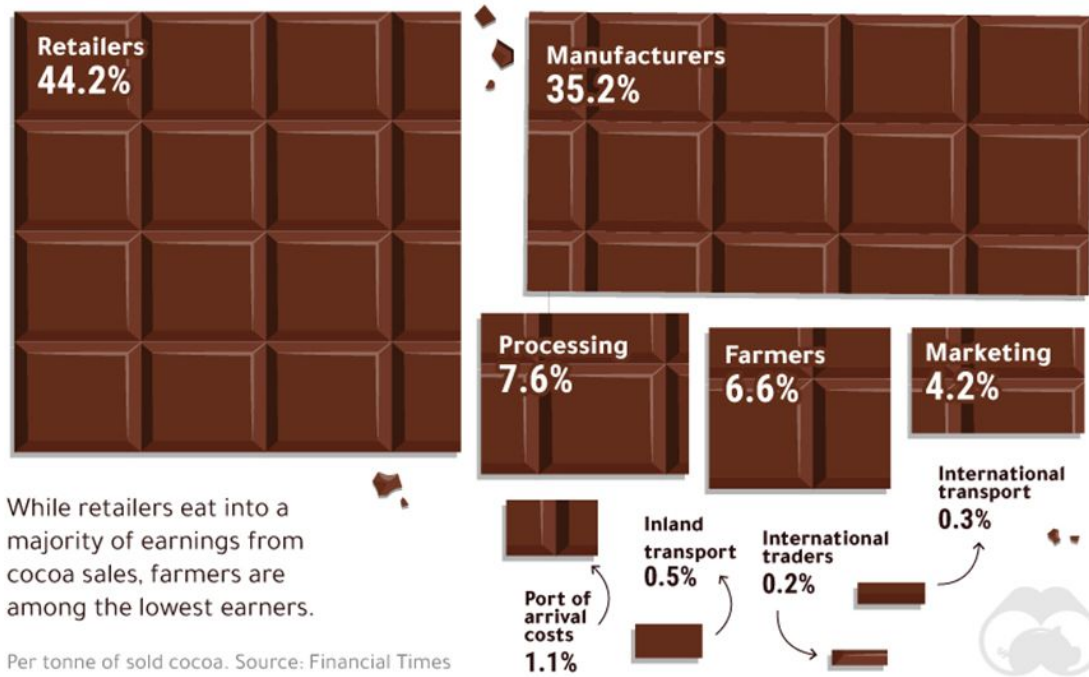
25 miljoniem mazo ražotāju kafija iztikas avots.

Bet audzētājiem par viņu saražoto maksā tik maz, ka viņi nevar pabarot savas ģimenes un nodrošināt izglītību bērniem.

Visvairāk kakao tiek izaudzēts Āfrikā – Kotdivuārā un Ganā. Abās šīs valstīs kopā izaudzē ap 70 % no visas pasaules kakao.

Ienākumu sadalījums šokolādes tirgus dalībnieku starpā

Ja runājam par peļņas sadalījumu, tad, piemēram, pērkot parastas šokolādes tāfelīti, kas maksā 1 Eur, no šīs summas pie kakao audzētāja nonāk vien ap 7 centiem.

Kafija

- 25 miljoniem mazo ražotāju visā pasaulē kafija ir iztikas avots.
- Pasaules tirgū kafijas cena ir ļoti svārstīga, tāpēc nevar nodrošināt drošus un stabilus ienākumus fermeriem.
- Kafija ir pasaulē otrais visvairāk pārdotais produkts. Pirmais ir nafta.

Banāni

Godīgās tirdzniecības plantācijās īpašnieki ciena vidi un rūpējas par cilvēkiem, kuri pie viņiem strādā.

- Lielākās banānu audzētājvalstis ir Ekvadora, Kostarika, Kolumbija un Filipīnas.
- Starptautisko banānu tirdzniecību kontrolē lielās kompānijas, kurām arī pieder plantācijas.
- Lielās plantācijas apmiglo ar milzīgiem daudzumiem pesticīdu un fungicīdu, lai novērstu slimību izplatīšanos.

Kopsavilkums

Godīgā tirdzniecība **veicina taisnīgu tirdzniecību pasaulē**, kā arī lielākus iztikas līdzekļus ražotājiem un strādniekiem. Tā sniedz tiem iespēju sasniegt labāku un stabilāku dzīves līmeni.

Godīgās tirdzniecības **mērķis ir piedāvāt pircējam alternatīvu** – iegādāties kvalitatīvu produktu par pieņemamu cenu, garantējot to, ka pirkums nav bijis ieguldījums modernās verdzības uzturēšanā.

Godīgā tirdzniecība **nozīmē partnerattiecības starp ražotājiem, tirgotājiem un patērētājiem**, kas dibinātas uz abpusēju izdevīgumu un cieņu.

Godīgā tirdzniecība **arī atbalsta un izglīto** miljoniem lauksaimnieku un strādnieku par to, kā ieviest efektīvas un ilgtspējīgas ražošanas principus, kas saudzētu vidi.

Mūsu ikdienas **patēriņš ir atkarīgs no nabadzīgākajiem cilvēkiem pasaulē, savukārt viņu labklājība ir atkarīga no mūsu izvēlēm lielveikalā.**

Ko mēs katrs varam darīt?

Aicinām, iegādājoties produktus, aizdomāties par to, ka ikkatra mūsu izvēle ietekmē notikumus pasaulē? Pat šķietami nenoīmīgs kafijas pirkums pārtikas veikalā Latvijā spēj vai nu dāvēt izglītības iespējas bērniem otrā pasaules malā, vai tieši otrādi - tās viņiem atņemt.

Kaut ko iegādājoties, uzdot jautājumu: **kādos apstākļos šis produkts ir ražots?** Un pēc iespējas biežāk, kad tas ir iespējams, izvēlēties un iekļaut savos ikdienas pirkumos Godīgās tirdzniecības produktus.

Godīgās tirdzniecības sistēma aicina veidot tādu pasauli, kur ieguvumi ir sadalīti vienlīdzīgāk, kur ikvienā piegādes ķēdes posmā tiek respektētas cilvēktiesības, kur uzņēmējdarbības un ienākumu pamatā ir godīgums un caurspīdīgums, kur tiek nodrošināta cieņpilna samaksa par darbu, un kur vide ir nozīmīgs un saudzēts kopīgais resurss.

**MĒS IZVĒLAMIES
GODĪGO
TIRDZNIECĪBU**

Zaļā brīvība

**MŪSU PĀRTIKA.
MŪSU NĀKOTNE.
VAI TU ZINI, KAS
SLĒPJAS AIZ TAVAS
PĀRTIKAS?**

**PIESAKIES PROJEKTA “OUR FOOD. OUR FUTURE”
NEFORMĀLĀS IZGLĪTĪBAS MĀCĪBĀM**

21.MAIJĀ 10:00 - 16:30

Mācību norises vieta: Dreimaņu iela 12, Mārupe.

Pieteikšanās līdz 16.maijam, aizpildot anketu - <https://ej.uz/hj19>

Paldies!

Jautājumi?

- ariana@zalabriviba.lv
- www.zalabriviba.lv
- www.fairtrade.lv
- Video lekcija: Kas ir Godīgā tirdzniecība?
https://www.youtube.com/watch?v=I8Kq_Z7lnTI